

Lőrincz Julianna, Simon Szabolcs, Török Tamás (szerk.)

Tanulmányok a tankönyvkutatás feladatairól, módszereiről: A komáromi Selye János Egyetem Tanárképző Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke mellett működő Variológiai kutatócsoport konferenciáinak anyagai

Bratislava: Terraprint, 2013, 398 p. ISBN970-80-8098-1xx-x

*Máté Orsolya*¹

Tanulmányok a tankönyvkutatás feladatairól, módszereiről címmel jelent meg a révkomáromi Selye János Egyetem Tanárképző Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke mellett működő Variológiai kutatócsoport konferenciáinak anyagainak felölelő kötet a pozsonyi Terra Kiadó gondozásában. A kötet két nagyobb egységből áll, melyek csupán kronológiailag különülnek el. A tanulmánykötet előszavában Dr. Lőrincz Julianna, a Variológiai kutatócsoport vezetője mutatja be a csoport tagjait, illetve fő kutatási feladataikat, melyek középpontjában a tankönyvelemzés áll.

Az első rész a 2010-es tankönyvkutató szimpózium tanulmányainak szerkesztett anyagát öleli fel. Sorrendben röviden bemutatjuk az előadások tartalmát. *Eőry Vilma* a tankönyvelemzés módszertani kérdéseivel kapcsolatban a tankönyvkutatásról, a tankönyvek szövegéről, a tankönyvszöveg-kutatás tudományos kereteiről, a tankönyvek szövegeinek érthetőségvizsgálatáról szól, a várható eredményekre és a hasznosításra is kitérve, illetve a dolgozat mellékletében egy feladatlapot is közöl, mely a szövegértés felméréséhez nyújthat segítséget.

Lőrincz Julianna dolgozatában a nyelvi variativitás főbb elméleti kérdéseiről, illetve a nyelvhasználatról és az iskolai anyanyelvoktatás összefüggéseiről olvashatunk. A variativitás fogalmának elméleti háttéréből, annak egyes nyelvi szinteken való bemutatásából kiindulva, a szerző a variativitáshoz kapcsolódó tananyagot vizsgálja a szlovákiai általános iskolai magyar nyelvtan könyvekben (5–9. osztályos nyelvtankönyvek).

Simon Szabolcs a tankönyv szerepének hangsúlyozása mellett a szlovákiai magyar nyelvű tankönyvekkel való ellátás múltjáról és jelenéről, a tankönyvkészítés, illetve a tankönyvelemzés fontosabb szempontjairól, azok elbírálási szempontjairól, az ideológiai aspektusokról és a témával foglalkozó szlovákiai magyar szakirodalomról nyújt részletes és átfogó képet.

Misad Katalin írásának középpontjában a szaknyelvek és a variativitás kapcsolata áll. Részletesen szól azokról a terminológiai problémákról, amelyek a szlovákiai magyar nyelvű tankönyvek és oktatási segédletek vizsgálatakor felmerültek. A szerző foglalkozik a szaknyelvi változatok alapkérdéseivel, a kiadványok szóanyagának elemzésekor felmerülő inadekvát megfeleltetésekkel, közvetett kölcsönszók alkalmazásával, a szómagyarító törekvésekkel, illetve a szókészleti regionalizmusokkal is.

Vörös Ottó a tankönyvek névhasználatát nyelvpolitikai vonatkozásaiban szemléli. A szerző a tulajdonnevek vizsgálatára helyezi a hangsúlyt. Kutatásának középpontjában a tulajdonneveknek az anyanyelv elsajátításában, az iskolai oktatásban, illetve a jelenlegi

¹ A szerző a révkomáromi Selye János Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Doktori Iskolájának hallgatója.

tantervekben, tankönyvekben elfoglalt helyének és funkciójának vizsgálata áll. A szerző utal azokra a nehézségekre is, amelyek a szlovákiai magyar tankönyvek helynévhasználatának kérdéseivel kapcsolatban felmerülnek. A tanulmány a pedagógiai programok számára szánt ajánlással zárul.

Kurtán Zsuzsa munkájának céljai között szerepel, hogy „a tankönyvek általános, bármely szakterületre és oktatási szintre alkalmazható tulajdonságaira” (54.) irányítsa a figyelmet. Tankönyvszöveg-elemzései során több szempontra is kitér, így például a kapcsolatteremtési funkciót, a tanulókat megszólító nyelvi formákat veszi górcső alá (a tankönyv előszava; hogyan keltsük fel az érdeklődést; új információ nyújtása, magyarázat; közös ismeretekre utalás; problémafelvetés; a szöveg megértetése; a jelentések tisztázása, annak megfogalmazása új formában; példákkal való magyarázat; a figyelem vezetése).

Ledneczka Gyöngyi dolgozatában az alsó tagozatos olvasókönyvek összehasonlító vizsgálatán belül az olvasókönyvek tartalmi összeállítására, terjedelmére, struktúraelemeire, olvashatóságára, didaktikai apparátusára összpontosított, mindezt 12 szlovákiai és magyarországi olvasókönyv bevonásával. A vizsgálatok eredményei tankönyvszerzők, tankönyvbírálok, illetve gyakorló pedagógusok számára nyújthatnak hasznos információkat.

Tóth Etelka a korpusznyelvészet és a tankönyvek viszonyát kutatja. Átfogó képet ad a szerző a korpusznyelvészetről, annak előzményeiről, illetve javaslatokat tesz a korpusznyelvészet felhasználhatósági lehetőségeire az azonos ismeretkörben írott tankönyvek szövegei azonosságainak és különbségeinek összehasonlító vizsgálatában.

Takács Edit a magyarországi tankönyvkiadás legfőbb kritériumait vizsgálva elsősorban azok általános jellemző vonásait tekinti át. A továbbiakban a magyarországi tankönyvpiac jelenlegi helyzetét és annak befolyásoló tényezőit, illetve a Nemzeti Tankönyvkiadó elmúlt 60 évének és jelenének rövid bemutatását tárja az olvasó elé.

Zimányi Árpád a tankönyvi szövegek mondattani sajátosságait elemzi, különös tekintettel a mondatszerkezetre. Részletesen vizsgálja a mondatok szerkesztettségi, telítettségi és bonyolultsági mutatóit, melyeket példákkal is illusztrál.

A kötet második részében a 2012-es tankönyvkutató szimpózium tanulmányainak anyagát olvashatjuk. *Simon Szabolcs* a szlovákiai magyar nyelvtan könyvek legfontosabb kérdéseit tárgyalja. Részletesebben a törvényi szabályozásra, pedagógiai, didaktikai, illetve a kontrasztivitás szempontjaira tér ki a szerző. A tanulmányból megismerhetjük a középiskolai magyartanároknak és diákoknak a magyar nyelvtan könyvekkel kapcsolatos véleményét is, illetve az új magyar nyelv tankönyvek koncepciójáról is olvashatunk.

Takács Edit a tankönyv fogalmát járja körül neveléstörténeti kontextusban, valamint a jelenben végbemenő technológiai változásokat és azoknak az oktatásra gyakorolt hatását vizsgálja. Végül azokra a technológiai lehetőségekre tér ki, melyek a jövő oktatási folyamatában segítségül szolgálhatnak a pedagógusoknak.

Misad Katalin tanulmányában a szlovákiai magyar nyelvtan könyvek minőségének megítéléséről szól szlovák értékelési szempontokat alapján. Kiindulásul a 2008. évi közoktatási törvény hatását említi a szlovákiai magyar anyanyelvű oktatásra, illetve a megújult anyanyelvi nevelés követelményrendszerét mutatja be. Ezt követi a magyar nyelvtan könyvek elemző értékelése, mely a következő szempontokat foglalja magában: az alapvető pedagógiai dokumentumokkal való összhang, személyiségfejlesztési, didaktikai,

társadalmi-etnikai szempontok, tartalmi kritériumok, illetve a grafikai megoldások értékelése.

Kalcsó Gyula munkájában arra a kérdésre keresi a választ, hogyan érdemes tankönyvkorpuszt építeni. A magyar nyelvű tankönyvek szövegéből épített, szabványos korpuszok létrehozása kapcsán beszél a szövegfájlok előállításáról, a tartalmi elemek kódolásáról és a nyelvi annotációról.

Tóth Etelka és Horváth Krisztina közös dolgozatukban a különböző általános iskolai tankönyvek *Mondattan* fejezetének összehasonlító elemzését végzi el. Elsősorban a tankönyvekben fellelhető terminológiai különbségeket vizsgálja, majd a fejezet egyik tartalmi elemének, a birtokos jelző kifejezettségének kérdését mutatja be részletesen.

Vörös Ottó a tankönyvi szövegekben és önálló szöveggyűjteményekben közölt irodalmi szövegek elemzésével foglalkozik, melyek megállapítása szerint sokszor nem igazodnak a gyermek anyanyelvi fejlődésének megfelelő szakaszához. E szövegek feldolgozása is jelentős szerepet tölthet be a tanulók anyanyelvi fejlesztésében, a szókészleti nyelvi hiányok törlésében.

Lőrincz Julianna a magyar nyelvtan könyvek elméleti és gyakorlati anyagában szereplő stilisztikai alapfogalmak megjelenését vizsgálja. A *Magyar nyelv* című tankönyvcsalád bemutatása után az 5–8. osztályos tankönyvek stilisztikai fogalmait elemzi a különböző stilisztikai anyagrészeket tárgyaló elméleti fejezetekben, valamint a hozzájuk kapcsolódó tankönyvi gyakorlatokban és feladatokban.

Lőrincz Gábor a népköltészet és műköltészet szövegvariánsait vizsgálja a 6. osztályos irodalomtankönyvben. A szövegvariánsok (a *Kádár Kata* két változatát; *Apám kakasa*, *Anyám tyúkja*) felépítését, egymáshoz való viszonyát, a hozzájuk kapcsolódó feladatokat, valamint a taníthatóságukkal kapcsolatos kérdéseket elemzi.

Ledneczka Gyöngyi tanulmányában az alsó tagozatos nyelvtankönyvekkel kapcsolatos összehasonlító elemzést végzett. Vizsgálata tárgyául a tankönyvek általános jellemzőinek, funkciójuknak, illetve didaktikai apparátusuknak a vizsgálatát választotta.

Zimányi Árpád a korszerű infokommunikációs technológiák hatását kutatja az anyanyelvi nevelésben. Az elemzésben egy twitterről származó szöveg is szerepel, melynek bemutatását a módszertani tanulságok levonása követi.

Erdélyi Margit a meseszöveg értékalakzatairól, a mesék immanens világáról ad áttekintést. Tágabb koncepcióban a mesék kulturális aurájáról, az irodalomban betöltött szerepéről, a műfajok és alműfajok sajátosságairól, stilisztikumáról, nyelvi specifikumairól, és a mesehallgatóra/meseolvasóra tett hatásukról, a mesével kapcsolatos kommunikációról szól.

A tanulmányok sorát *Vasová Kinga* Propp orosz mesekutató elméleteinek felvázolásáról szóló dolgozata zárja (a mesék szerkezete, mesében szereplő funkciók, szereplők, mese mint kerek egész). A szerző a *Fehérlófia* részletes elemzését is bemutatja az olvasónak.

A kötetet mindazoknak a tanároknak és egyetemi hallgatóknak a figyelmébe ajánljuk, akiket a tankönyvszövegek minősége, felépítése, a bennük foglalt elméleti anyag és a gyakorlatok összhangja, valamint felhasználhatóságuk érdekel.

